

STORTINGET

Innst. 472 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Meld. St. 14 (2022–2023)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Utsyn over kompetansebehovet i Norge

Til Stortinget

- dimensjonering av utdanningssystemet
- utdanning i hele landet
- finansiering av universiteter og høyskoler
- læring i arbeidslivet
- kvalifisering av arbeidskraftreserven
- bruk av kompetanse fra utlandet

1. Bakgrunn

Regjeringen peker i stortingsmeldingen på de viktigste kompetansebehovene framover og redegjør for regjeringens tiltak. Meldingen gir retning for regjeringens politikktutvikling i årene som kommer. Målet for meldingen er å bidra til høy sysselsetting og til å dekke de viktigste kompetansebehovene i arbeids- og samfunnslivet framover.

I et arbeidsmarked der det finnes udekket etterspørsel etter flere sentrale og kritiske kompetanser blir det viktig med en tydelig prioritering av hva det bør satses på framover. Regjeringen prioriterer følgende i utdannings- og kompetansepolitikken sin framover:

1. kompetanse som er nødvendig for et høyproduktivt og konkurransedyktig næringsliv
2. kompetanse som er nødvendig for å gjennomføre det grønne skiftet
3. kompetanse som er nødvendig for å ha gode velferdstjenester i hele landet og for å håndtere den demografiske utviklingen, balansert opp mot behovet for arbeidskraft i andre sektorer i samfunnet
4. å kvalifisere og mobilisere flere av dem som står utenfor arbeidslivet.

I meldingen redegjøres det for den videre retningen for regjeringens utdannings- og kompetansepolitikk på følgende områder:

2. Komiteens behandling

Komiteen avholdet åpen høring i saken 24. april 2024 der 34 instanser deltok.

Komiteen har også mottatt skriftlige høringsinnspill i saken. Høringsinnspillene kan leses på sakens side på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Sigurd Myrvoll, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Jan Tore Sanner, fra Senterpartiet, Maren Grøthe og Marit Knutsdatter Strand, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Grete Wold, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til meldingen.

Komiteen mener at satsing på kunnskap og kompetanse er grunnlaget for å skape fremtidens nye, grønne og lønnsomme arbeidsplasser, og en bedre og mer effektiv offentlig sektor. Høy kvalitet i utdanning og forskning er en forutsetning for et velfungerende arbeids- og

næringsliv, og for en fortsatt stabil utvikling av det norske velferdssamfunnet.

Komiteen mener det er viktig å sikre en helhetlig utvikling av norsk forskning og høyere utdanning, og en prioritering av innsats på områder der Norge har særlige kunnskapsbehov eller konkurransefortrinn.

Komiteen viser til at teknologisk utvikling, digitalisering og grønn omstilling vil føre til at mange arbeidsoppgaver endres, forsvinner eller krever ny kunnskap. Komiteen merker seg at en stor andel bedrifter melder om udekket kompetansebehov, og at behovet for kompetent arbeidskraft er den største utfordringen de har. Komiteen viser til at utviklingstrekkene tyder på at det vil bli færre jobber for mennesker med ingen eller lav formell kompetanse, og også at arbeidstakere med lang utdanning vil oppleve at kompetansen deres ikke lenger etterspørres, lenge før pensjonsalder. Komiteen legger til grunn at økt kompetanse vil være nøkkelen til den langsiktige omstillingen av Norge.

Komiteen viser til at humankapitalen utgjør hele 74 pst. av Norges nasjonalformue, og at fremtidig verdiskaping og velferd forutsetter at denne kapitalen forvaltes godt og effektivt. Komiteen viser til at livslang læring og kompetanseutvikling vil være en nødvendighet innenfor alle utdanningsnivåer og innen de fleste typer yrker, og at alle skal ha muligheten til å fylle på med kompetanse.

Komiteen registrerer at denne meldingen handler om utdanning, læring og kvalifisering, og at den følger opp en del av arbeidet fra Kompetansereformen, Meld. St. 14 (2019–2020) Lære hele livet, jf. Innst. 370 S (2019–2020) og Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden, jf. Innst. 585 S (2020–2021), hvor regjering og storting startet et systematisk arbeid og et stort løft for kompetansepolitikken, i samarbeid med partene i arbeidslivet og utdanningsinstitusjonene. Disse to reformene bygget på grundige faglige utredninger, samarbeid med partene i arbeidslivet, og hovedtrekkene fikk bred forankring i Stortinget.

Komiteen mener det er bra at regjeringen følger opp arbeidet med ny opplæringslov, og sørger for at retten til å fullføre videregående opplæring utvides. Det er viktig for å lykkes i kompetansepolitikken, og vil gi flere voksne muligheten til å fullføre videregående opplæring og få videre kompetanseheving. Det er også bra at elever med funksjonsnedsettelse vil være en viktig del av dette arbeidet, hvor en ser på hvordan de skal få et likeverdig tilbud i videregående opplæring.

Komiteen merker seg videre at regjeringen i ny opplæringslov foreslår at fylkeskommunen skal legge stor vekt på samfunnets behov for kompetanse i dimensjoneringen av videregående opplæring. Komiteen merker seg også at regjeringen følger opp arbeidet med modulstrukturert opplæring for voksne, hvor det fra

høsten 2024 blir et tilbud innen 13 lærefag. Erfaringer fra tiltak som ble satt i gang som forsøk under Utdanningsløftet 2020, har vist gode resultater så langt.

Komiteen imøteser oppfølgingen av de vedtatte tiltakene fra den tidligere vedtatte kompetansereformen «Lære hele livet», og imøteser den varslede Kompetansereformen til regjeringen som skal utarbeides i samarbeid med partene i arbeidslivet. Komiteen mener det er viktig at en i kompetansepolitikken følger opp målene i kompetansereformen «Lære hele livet» om at ingen skal gå ut på dato, samtidig som en må bidra til å tette gapet mellom hva arbeidslivet trenger av kompetanse, og den kompetansen arbeidstakerne har.

I den anledning peker komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, på viktigheten av at kompetansereformen må være et spleiselag mellom arbeidsgiver, arbeidstaker og staten.

Komiteen merker seg arbeidet EU har tatt initiativ til for livslang læring, såkalte «microcredentials». Dette bør følges videre opp, og vurderes nærmere i arbeidet for livslang læring.

Komiteen viser til Kompetansebehovsutvalget (KBU) som ble nedsatt i 2017, som gjennom flere rapporter har kommet med faglige vurderinger av Norges kompetansebehov. Dette skal danne grunnlag for planlegging og strategiske kompetansebeslutninger – både for myndigheter og arbeidslivet, regionalt og nasjonalt. Komiteen merker seg at utvalget vil levere en rapport om grønn omstilling innen 1. juni 2023, som vil være et viktig grunnlag for videre politikk på dette området.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til meldingen og støtter vurderingene og de forslagene som regjeringen presenterer i dokumentet. Tilgangen på kompetanse i Norge er ikke ubegrenset. Flertallet viser til meldingen, der regjeringen påpeker at knapphet på kompetanse trolig vil bli en av de viktigste flaskehalsene for å løse de store utfordringene vi som samfunn står overfor i årene framover. Derfor er det nødvendig å legge til rette for at flere kan ta del i kompetanseutviklingen – gjennom hele livet.

Flertallet viser til at utdanningssystemet er myndighetenes viktigste virkemiddel for å dekke samfunnets kompetansebehov. Samtidig er det grunn til å understreke at utdanningssystemet alene ikke kan dekke behovene for kompetanse i arbeidslivet. For voksne er arbeidslivet den viktigste arenaen for livslang læring.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og

Venstre, er enig i regjeringens hovedprioriteringer i Utsynsmeldingen. Dette flertallet viser til at det er summen av utdanningstilbudene som skal bidra til at Norge når målene om et fortsatt internasjonalt og konkurransedyktig privat næringsliv, at Norge leder an i det grønne skiftet, bidra til bedre omsorg for flere i årene som kommer og bidra til å inkludere flere i arbeids- og samfunnslivet. Dette flertallet deler regjeringens oppfatning om at utdanninger på alle nivå i større grad enn tidligere må dimensjoneres etter samfunnets og arbeidslivets behov. Dette flertallet peker samtidig på at det er viktig å huske på at alle utdanninger har, og har hatt, en rolle i å sikre kunnskap og kompetanse for verdiskaping, fornyelse, kultur og dannelse i samfunnet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at norsk arbeids- og samfunnsliv er i rask endring, i Hurdalsplattformen slår regjeringen fast at den vil føre en ambisiøs og offensiv kunnskapspolitik for å imøtekomme samfunnets kompetansebehov. Sentralt i dette er å utvikle en kompetansereform for livslang læring i tett dialog med partene i arbeidslivet, slik at flere mennesker kvalifiserer seg til arbeid og flere forblir i arbeid gjennom rekvalifisering eller løpende oppdatering av kompetansen gjennom yrkeslivet. Norsk arbeidsliv stiller høye krav til arbeidstakernes kunnskap og kompetanse. I årene framover vil kravene til kompetanse øke som følge av omstilling og det grønne skiftet. Det er derfor nødvendig at en kompetansereform svarer på behovene til både arbeidstakerne og arbeidsgiverne for oppdatert og formalisert kompetanse. Disse medlemmer vil understreke at god tilgang til opplæring og utdanning i hele landet er en viktig forutsetning for at vi kan ivareta det beste med Norge – høy tillit til hverandre og et sterkt fellesskap som binder oss sammen.

Disse medlemmer vil understreke at livslang læring og fleksible og desentraliserte tilbud er en sentral del av universitetenes og høyskolenes samfunnsoppdrag.

Disse medlemmer viser til at livslang-læringperspektivet er en sentral og integrert del av andre prosesser som regjeringen har i arbeid, som arbeidet med stortingsmeldingene om profesjonsutdanningene og høyere yrkesfaglig utdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at forslag fra regjeringen Solberg bidro til å revitalisere kompetansespolitikken, gjennom den første kompetansereformen siden 1998, Meld. St. 14 (2019–2020) Kompetansereformen – Lære hele livet. Reformen var starten på et systematisk arbeid som ga et stort løft i samarbeid med partene i arbeidslivet og utdanningsinstitusjonene. Kompetansereformen bygget videre på en rekke initiati-

ver, blant annet Kompetansepolitisk strategi 2017–2021 og kompetanseprogrammet Kompetanse Norge. Disse medlemmer viser til at dette bidro til at det ble etablert flere fleksible og relevante tilbud for arbeidslivet, fagskolene fikk et betydelig løft, og støtteordningene i Lånekassen ble bedre tilpasset voksne.

Disse medlemmer viser også til Utdanningsløftet 2020, som åpnet for flere desentraliserte og modulbaserte tilbud, samtidig som det i større grad ble åpnet for å kombinere dagpenger og studier. Disse medlemmer viser til at etableringen av bransjeprogrammene, som ble laget i samarbeid med partene, kan vise til svært gode resultater, og er en arbeidsmetodikk som etterspørres av flere aktører. En evaluering fra forskningsstiftelsen Fafo tyder på at utdanningene som er tilbudt gjennom bransjeprogrammene, har møtt behovene i bransjene, og særlig nådd deltakere med lav formell kompetanse som ellers kanskje aldri ville tatt etter- og videreutdanning. Disse medlemmer mener det er uheldig at regjeringen har valgt å nedskalere satsingen på bransjeprogrammene, og mener tvert om at dette er en ordning som burde utvides til flere bransjer.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til det viktige arbeidet som ble gjort i forkant av Utsynsmeldingen, og at den følger opp en del av arbeidet fra blant annet Kompetansereformen Meld. St. 14 (2019–2020) og Lære hele livet, jf. Innst. 370 S (2019–2020).

Dette medlem vil understreke viktigheten av at regjering, storting, partene i arbeidslivet, utdanningsinstitusjoner, fylker og kommuner og ulike fagmiljøer samarbeider når retningslinjer for utdanningssektoren utarbeides.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden, som ga en historisk utvidelse av retten til videregående opplæring. Flertallet viser til at Stortinget og regjeringen Solberg fikk vedtatt viktige tiltak, som blant annet gjennom å gi en rett til fullføring av opplæringen, øke fleksibiliteten, mulighet til re-kvalifisering, styrke tilbudet til de som ikke får læreplass, og innføre tiltak for barn og unges psykiske helse for at flere skal få et grunnlag for varig tilknytning til arbeidslivet. Flertallet peker på at for å gjøre de utvidede rettighetene i Fullføringsreformen reelle, trengs tiltak og midler som særlig sikrer at voksne uten fullført videregående opplæring får tilgang og mulighet til å følge og fullføre et opplæringsløp. Flertallet er glade for at regjeringen nå følger opp Fullføringsreformen i forbindelse med forslaget til ny opplæringslov, hvor konkrete forslag om utvidelse av rettigheter og tilbud er fremmet.

Flertallet viser til det viktige samfunnsoppdraget som ligger til institusjonene i høyere utdannings- og forskningssektoren, og hvordan veien til å løse de store globale utfordringene går gjennom utdanning, forskning og utvikling. Samtidig vil flertallet også peke på det ansvaret og bidraget universitet og høyskoler har til å opplyse samfunnsdebatter, gi grunnlag for kunnskapsbasert politikktutvikling og innovere det offentlige velferdstilbudet. Flertallet peker på at det å samarbeide på tvers av landegrenser for å bryte kunnskapsbarrierer og finne løsninger på de store utfordringene verden står overfor, både er viktig og nødvendig. En sterk og aktiv deltakelse i de europeiske rammeprogrammene bidrar til å sikre et kunnskapsintensivt og konkurransedyktig næringsliv gjennom nettverk, kompetanse og kapital. Flertallet peker på viktigheten av å motivere og legge til rette for en sterk norsk deltakelse fra både private og offentlige forsknings-, utviklings- og innovasjonsmiljøer i internasjonale utdannings- og forskningsprogrammer.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, støtter utsynsmeldingens overordnede intensjon om å bidra til høy sysselsetting og til å dekke de viktigste kompetansebehovene i arbeids- og samfunnslivet fremover. Dette flertallet fremhever at en omlegging av hvordan og hva som tilbys av utdanning, har stor innvirkning på det norske samfunnet. Utdanning og kompetanseheving er helt sentralt for at vi som samfunn kan utvikle nye løsninger for det grønne skiftet. Skal vi klare å nå det grønne skiftet, er vi også avhengig av å spille på lag med hele landet og alle samfunnslag. Utdanning må derfor være tilgjengelig over hele landet og være tilgjengelig for alle, uavhengig av økonomi og bakgrunn.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, ønsker videre å påpeke at også i fremtiden må utdanning anerkjennes som en verdi i seg selv. Inn i dimensjoneringsarbeidet er det viktig å ikke se seg blind på nå-bildet av kompetansebehov, men også anerkjenne de generiske ferdighetene utdanning bidrar med. Derfor er det viktig at man i en omstrukturering av finansieringssystemet til høyere utdanning unngår utilsiktede konsekvenser, som kan berøve samfunnet for gode fagmiljøer som tilfører viktig kompetanse.

3.1 Prioriterte områder

Komiteen merker seg at regjeringen prioriterer kompetanse som er nødvendig for et høyproduktivt og konkurransedyktig næringsliv, kompetanse som er nødvendig for det grønne skiftet, kompetanse som er nød-

vendig for å ha gode velferdstjenester i hele landet og å kvalifisere og mobilisere flere av dem som står utenfor arbeidslivet, i utdannings- og kompetansepolitikken fremover.

Komiteen viser til at kunnskapsspredning og samarbeid på tvers av landegrenser og fagmiljøer er en sentral oppgave for akademia, både i forskning og høyere utdanning. Komiteen peker på at Langtidsplanen for høyere utdanning og forskning 2023–2032 signaliserte et fortsatt høyt ambisjonsnivå for Norges deltakelse i det europeiske forskningsamarbeidet og komiteen understreket nødvendigheten av dette i sine merknader til planen. Internasjonal mobilitet bidrar til ny kunnskap og mellommenneskelig forståelse. Komiteen er enig i at norske studenter og fagmiljøer må ta del i, og bidra til, internasjonal kunnskapsutvikling, og Norge har også et solidarisk ansvar for å bidra gjennom forskningsproduksjon og kunnskapsdeling. Komiteen peker på viktigheten av at Utsynsmeldingen følger opp mål og prioriteringer i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, og komiteen vil understreke viktigheten av internasjonalisering i dette arbeidet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til at regjeringen peker på helse, IKT og grønne nye næringer som viktige utdanningsbehov som må prioriteres i tiden fremover. Flertallet vil understreke at behovet for kompetanse vil måtte samsvare med en av vår tids største oppgaver – å få til en grønn omstilling. Det er helt avgjørende at utdanning og kompetanse dreies inn mot grønne næringer, forskning og globale samarbeidsarenaer for å løse verdens klima- og naturkrise. Flertallet støtter på denne bakgrunn regjeringens overordnede prioriteringer for utdanningsbehov. Samtidig ønsker flertallet å påpeke at dersom noe skal prioriteres opp, så må noe prioriteres ned.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at regjeringen peker selv i stortingsmeldingen på at hovedsporet i internasjonal klimapolitikk er å redusere etterspørselen etter fossile brensler. IPCC viser til at verdens utvinning av olje må reduseres mellom 35 og 90 pst. fra 2020-nivå for å begrense global oppvarming. Dette vil trenge en styrking av volum på de utdanningene vi har i dag, men også stimulans til utvikling av nye og innovative utdanningsløp. Det vil også være nødvendig med et kompetanseløft for å få nødvendig kompetanse for omstilling til det grønne skiftet og endringer i et bredt spekter av ulike sektorer. Samarbeid med forskningsmiljøer, næringsliv og offentlig sektor vil være nødvendig for å identifisere og realisere de behov som vil måtte styre utviklingen på utdanningsfeltet i årene fremover.

Disse medlemmer mener derfor at Utsynsmeldingen i større grad burde ha fremhevet utdanningsinstitusjonenes ansvar og rolle for det grønne skiftet. Dette burde også i større grad fremgått av tydeligere prioriteringer for dimensjoneringen av høyere utdanning.

Disse medlemmer mener at det er nødvendig å prioritere ressurser bort fra utdanninger som er direkte innrettet for videre olje- og gassutvinning, over til utdanninger for det grønne skiftet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med en incentividning rettet mot institusjonene som styrker institusjonenes prioriteringer av utdanninger for det grønne skiftet.»

3.2 Betydningen av tidlig innsats

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til viktigheten av klok forvaltning av humankapitalen, som utgjør hele 74 pst. av Norges nasjonalformue. Flertallet mener det er avgjørende at vi som samfunn bidrar til god forvaltning av denne gjennom hele livet. Det er kunnskap og kompetanse landet skal leve av framover, og flertallet peker på at grunnlaget for videre læring legges gjennom god kvalitet i barnehagetilbudet og en god start i grunnskolen, samt tidlig innsats gjennom hele skoleløpet.

Flertallet peker på at en skole med kultur for læring og god ledelse på alle nivåer, danner grunnlaget for at alle elever får oppleve mestingsfølelse og læringsglede. Det gir et godt grunnlag for å lære seg å lese, skrive og regne skikkelig i grunnskolen, noe som har stor betydning for hvorvidt den enkelte fullfører videregående opplæring. Flertallet viser til at fullført og bestått videregående opplæring, for de aller fleste, er en forutsetning for å få innpass i arbeidslivet og gir et godt grunnlag for aktive og gode liv.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre peker derfor på at grunnlaget for å dekke framtidens kompetansebehov legges tidlig i livet, og mener det er behov for økt fokus på betydningen av at alle elever tilegner seg grunnleggende ferdigheter og lærer seg å lese, skrive og regne. Det er derfor viktig at en fortsatt prioriterer matematikk, leseveiledning, norsk og begynneropplæring i videreutdanningen av lærere. Disse medlemmer har tillit til at kommunene som skoleeiere gjør kloke prioriteringer, men mener samtidig det er behov for tydelige prioriteringer fra nasjonalt hold slik at omfanget av videreutdanningstilbud innen disse fagene opprettholdes på et høyt nivå i årene som kommer.

Komiteen viser videre til at Stortinget i Innst. 129 S (2021–2022), om en helhetlig ungdomsskolereform, ba om at regjeringen i sitt varslede arbeid vektlegger endringer som skal bidra til å øke elevenes motivasjon, læring og trivsel, og styrke den praktiske læringen, og videre at regjeringen inkluderer sektoren tett i arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres ungdomsskolereform, der ett av målene er en mer praktisk og variert undervisning, blant annet gjennom at handlingsrommet i de nye læreplanene fra 2020 benyttes. Sammen med satsing på grunnleggende ferdigheter, fraværsoppfølging, god ledelse på alle nivå og et rettfærdig vurderingssystem mener disse medlemmer det vil bidra til at flere elever får føle mestring og læringsglede i ungdomsskolen og blir bedre forberedt til videregående opplæring.

3.3 Dimensjonering av utdanningssystemet

Komiteen viser til at regjeringen er tydelig på viktigheten av at utdanningstilbud på alle nivåer dimensjoneres i tråd med arbeids- og samfunnslivets behov. Regjeringen skriver i meldingen at «dersom arbeidslivet ikke har tilstrekkelig kapasitet til å ta inn studenter og læringer, vil det heller ikke være mulig for utdanningssystemet å produsere det antallet kandidater som arbeidslivet har behov for.»

Komiteen peker på viktigheten av at både privat og offentlig sektor stiller opp med læreplasser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at mens privat sektor i stor grad tar sin del av ansvaret, er det et behov for å øke antallet relevante læreplasser i både kommunal og statlig sektor.

VIDEREGÅENDE

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at det yrkesfaglige tilbudet skal være i tråd med arbeidslivets behov for læringer og fagarbeidere og samfunnets behov for kompetanse, og at det er behov for at videregående opplæring dimensjoneres ut fra dette behovet. Disse medlemmer peker på at regjeringen varsler at det kan bli gjort enkelte strukturelle endringer i videregående opplæring for å møte arbeidslivets behov bedre, og bidra til en mer fleksibel opplæring som er bedre tilpasset voksnes arbeids- og livssituasjon. Disse medlemmer fremhever også viktigheten av tiltak som «fagbrev på jobb» for å bidra til at flere voksne får anledning til å heve sin kompetanse og få varig tilknytning til arbeidslivet. Disse medlemmer understreker også at det er

viktig å finne tiltak i fylker med store avstander og relativt lav ungdomsbefolkning.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet er særlig opptatt av at ungdom må få velge en utdanning som gir dem jobb, og at vi som samfunn utdanner ungdom til arbeid fremfor arbeidsledighet. Dette medlem vil derfor understreke viktigheten av at myndighetene legger stor vekt på samfunnet og næringslivets behov for kompetanse i dimensjonering av utdanningstilbudet. Dette medlem mener at det offentlige i mindre grad bør tilby nisje og særlinjer innenfor høyere utdanning som ikke er i samsvar med samfunnet og næringslivets behov, og vil vise til at de siste årene har vært flere eksempler på slike studietilbud. Dette medlem ønsker en debatt velkommen om hvordan det offentlige ressurser skal prioriteres når det opprettes nye studielinjer.

Dette medlem vil vise til at resultatene fra NHOs kompetansebarometer og SSBs kartlegginger gjennom en årrekke har vist at det er behov for et mer markeds- og verdiskapingsrettet utdanningstilbud. Flest bedrifter har behov for ansatte med utdanning fra yrkesfaglige programmer på videregående nivå, og en stor andel av bedriftene trenger folk med fagskoleutdanning. Det må derfor utformes en utdanningspolitikk som i større grad skjer på det praktiske arbeidslivets premisser. Dette vil også fremheve viktigheten av lærlingplasser og integrerte program med bedrifter i organiseringen av yrkesfag på videregående. Dette medlem mener at vi må lære av Steigenmodellen og andre modeller som oppnår gode resultater, ikke minst når det gjelder å bekjempe frafall.

Dette medlem ser med stor bekymring på hvordan regjeringens politikk motarbeider friskoler og andre tilbydere enn det offentlige og forvirrer populære tilbud med gode resultater. Dette medlem vil blant annet trekke frem Campus BLÅ på Helgelandskysten som et eksempel på en skole som har opprettet en maritim linje etter ønske fra lokalt næringsliv og lokale kommuner, som har lyktes med å nesten eliminere frafall, men som ikke får lov å utvide sitt tilbud som følge av den nye regjeringens lite inkluderende politikk overfor andre aktører enn det offentlige.

YRKESFAGLIG UTDANNING

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, merker seg at regjeringen har som mål at det yrkesfaglige tilbudet skal være i tråd med arbeidslivets behov for lærlinger og fagarbeidere, et mål flertallet deler.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk

Venstreparti og Rødt, viser til at den siste kartleggingen av behovet for fagkompetanse gjennom «Kompetansebarometer 2022» fra NIFU og NHO melder at nesten 7 av 10 bedrifter trenger flere med yrkesfaglige utdanninger. I tillegg viser tall fra SSB (2020) at bare innen bygg og anlegg vil Norge mangle 30 000 fagarbeidere innen 2030. Dette viser at det haster med å innføre tiltak for å legge til rette for at flere kan utdanne seg innen yrkesfagene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ønsker å vektlegge at dersom vi skal lykkes med det grønne skiftet, må det satses på yrkesfag. Ikke bare vil dette kreve et stort løft for økt lærertett i yrkesopplæringa, men det må også prioriteres moderne utstyrs pakker på skolene, prosjekter for å gjøre yrkesfagene mer til stede i grunnskole og å fullfinansiere utstyrsstipendet for yrkesfagelever. Det er også helt essensielt at yrkesfagelevene sikres en reell lovfestet rett til lærlingeplass.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til tall fra Utdanningsdirektoratet om at 2 av 10 søkere (22 prosent) ikke fikk læreplass. Utdanningsdirektoratet viser til at årsaker til dette kan være «at søkerne ikke oppleves som kvalifiserte eller klare for overgangen til lære. En annen grunn er mangel på læreplasser, som kan skyldes at bedriftene mangler motiver for å ta inn lærlinger».

Disse medlemmer er bekymret for den høye andelen yrkesfagelever som ikke får læreplass, da dette har stor innvirkning på både sannsynligheten for å fullføre utdanningsløpet og for fremtidig tilknytning til arbeidslivet. Ifølge Fullføringsreformen (Meld. St. 21 (2020–2021)), så er fullføringsgraden blant elever uten læreplass i videregående opplæring lavere enn blant de som får læreplass. Mange av elevene uten læreplass står også uten arbeid senere i livet. Tallene viser at blant de som ikke fikk læreplass i 2018–2019 er andelen som verken er i arbeid eller utdanning dobbelt så stor for dem som ikke fikk læreplass sammenlignet med dem som fikk plass.

Disse medlemmer støtter regjeringens forslag til tiltak for å sikre yrkesfagelevers muligheter for læreplass, men mener at dagens alternative løsninger til læreplass ikke er tilstrekkelig. Disse medlemmer mener derimot at regjeringen ikke går langt nok i å innrette ordningen for lærlingeplasser. Tallgrunnlaget for gjennomføring av yrkesfaglig opplæring og reduksjon i tilknytning til arbeidslivet taler for å prioritere å skape flere lærlingeplasser for alle lærlinger. Disse medlemmer mener det derfor vil være nødvendig å styrke innsentivordningene til bedriftene for å tilby lærlingeplasser.

Disse medlemmer fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning hvor det stilles krav til offentlig sektor om å ta inn lærlinger.»

Komiteen flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, peker på at også tradisjonshåndverksskolene og skoler godkjent etter privatskolelova spiller en viktig rolle i å tilby fag det både er bruk for, og etterspørsel etter.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er kritiske til at regjeringen begrenser slike skolers mulighet for å utvikle seg, og mener at det vil hindre viktig kompetanse for fremtiden.

Disse medlemmer viser til at fylkeskommunene har et særlig ansvar for å bidra til å dekke kompetansebehovet i egen region, og at fylkeskommunenes dimensjonering av utdanningsprogrammer i videregående opplæring i så måte er sentralt. Disse medlemmer forventer at regjeringen er tydelig på hvilke hensyn de mener fylkeskommunen bør legge til grunn for en relevant, langsiktig og forutsigbar dimensjonering.

HØYERE YRKESFAGLIG UTDANNING

Komiteen mener at flere bør ta fagskoleutdanning, slik at verdiskapende industri, velferdssektoren og utdanningssektoren får tilstrekkelig med kompetent arbeidskraft. Satsing på fagskolene bør være et prioritert område innen utdanning i årene fremover.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil understreke at samfunnets kompetansebehov ikke dekkes bare av universitets- og høyskoleutdanning, men at høyere yrkesfaglig utdanning er en stadig mer etterspurt utdanning. Disse medlemmer viser til omtalen i meldingen, der regjeringen poengterer at fagskoleutdanning er en sektor i vekst og vil bli en viktig utdanningstype i årene fremover. Både tall fra næringslivet og beregninger fra HK-dir viser at arbeidslivets behov for kandidater fra fagskolene er stort og økende. I flere bransjer og regioner er det utdanning på fagskolenivå som er den største flaskehalsen. Disse medlemmer vil understreke at høyere yrkesfaglig utdanning har en styrke og egenverdi som leverandør av korte og fleksible utdanninger som raskt løser konkrete kompetansebehov. Disse medlemmer merker seg at en del fagskoler har utviklet samarbeid med høyskoler og universiteter og finner et slikt samarbeid spennende. Det gir fagarbeidere utvidede muligheter til kompetansehe-

ving, samtidig som arbeidslivet får dekket sitt behov for ny kompetanse og videreutvikling som bygger på yrkesfaglig grunn- og høyere utdanning. Ved framtidige tildelinger av studieplasser til fagskolene vil regjeringen prioritere studieplasser innen tekniske fag, helse- og omsorgsfag og områder som er viktige for det grønne skiftet. Disse medlemmer merker seg at regjeringen vil gå i dialog med fylkeskommunene om hvordan de kan følge opp disse prioriteringene i forvaltningen av sektoren.

Disse medlemmer viser til at regjeringen vil, for å gi fagskolene bedre rammebetingelser til å sette i gang relevante tilbud, åpne for å gi fagskolene institusjonsakkreditering. Disse medlemmer viser til at regjeringen varsler at den vil legge fram en melding til Stortinget om høyere yrkesfaglig utdanning for å følge opp dette og andre problemstillinger. Disse medlemmer støtter de tiltakene som skisseres i meldingen, og imøteser den kommende meldingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, peker på behovet for at NOKUT har en finansiering som legger til rette for god måloppnåelse og oppfyllelse av oppgavene tillagt NOKUT. Disse medlemmer mener det er viktig at NOKUT får opprettholdt en kapasitet og evne til å håndtere både kortsiktig og langsiktig søknadsbelastning knyttet til etablering av fagskoletilbud.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser i den forbindelse til at statsråden, i tildelingsbrevet fra departementet til NOKUT for 2023, har bedt NOKUT jobbe særskilt med å få ned saksbehandlingstiden på søknader om akkreditering av nye fagskoleutdanninger, uten at det skal gå ut over den faglige kvaliteten. For øvrig viser disse medlemmer til regjeringens forslag i revidert nasjonalbudsjett for 2023, med forslag om å øke bevilgningen til NOKUT med 3,5 mill. kroner for arbeid med å behandle flere søknader om akkreditering av nye fagskoleutdanninger, etablere institusjonsakkreditering i høyere yrkesfaglig utdanning og til omstilling. Disse medlemmer framhever at tiltakene som foreslås i RNB 2023, også vil være til hjelp for å gjøre akkrediteringsarbeidet til universitets- og høyskolesektoren raskere.

LÆRER- OG BARNEHAGEUTDANNINGER

Komiteen peker på rekrutteringsutfordringene til lærer- og barnehagelærerutdanningene.

Dette er utdanninger som er helt sentrale for å dekke framtidens kompetansebehov innen undervisning, og komiteen peker på at vi i fellesskap har et stort ansvar for å bidra til at dette oppfattes som attraktive ut-

danninger og arbeidsplasser for kommende arbeidstakere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til den varslede profesjonsmeldingen, og at regjeringen har varslet at hovedvekten i denne vil ligge på lærerutdanningene, ingeniørutdanning og helse- og sosialfagutdanningene. Perspektivene i profesjonsmeldingen vil omfatte både kvalitet og kapasitet i lærerutdanningen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen Solberg tok flere grep for å heve statusen til læreryrket, blant annet gjennom å endre utdanningen til en femårig mastergradsutdanning og innføre krav om minimum karakter fire i matematikk for å komme inn på lærerutdanningen. Regjeringen Solberg prioriterte også etter- og videreutdanning høyt, særlig innen norsk, matematikk og engelsk, og lærere som gjennomførte videreutdanningen meldte selv om at de endret sin undervisning og ble bedre av dette. I tillegg innførte regjeringen Solberg lærerspesialistordningen som bidro til å etablere nye karriereveier for lærerne i klasserommet. Disse medlemmer er kritiske til at regjeringen nå har fjernet disse karriereveiene og redusert karakterkravene for å komme inn på lærerstudiet.

Disse medlemmer mener at det å senke krav og ambisjoner ikke er det som vil sørge for at flere ungdommer ønsker å utdanne seg til å bli lærere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Representantforslag 211 S (2022–2023) om ti grep for å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage. Det er svært viktig å ta de siste års store rekrutteringsutfordringer på alvor. For å løse lærermangelen i skolen kreves det at man iverksetter tiltak for å styrke rekrutteringene og innfører tiltak for å beholde de lærerne vi har. Å stå uten nok lærere er alvorlig for både norske elever og for en bærekraftig utvikling av samfunnet.

Disse medlemmer mener det er viktig å gi bedre oppfølging av de nyutdannede.

Disse medlemmer mener at de ulike yrkesgruppenes ansvarsområder i skolen må tydeliggjøres.

Disse medlemmer mener at flere gutter må rekrutteres til lærerutdanningene.

Disse medlemmer vektlegger at kontaktlærerressursen må styrkes for å gi lærere bedre tid til kontaktlæreropp-gaven.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å utvide ordningen med rekrutteringsstipend for å kvalifisere søkere til undervisningsstillinger, og ordningen med utdanningsstipend for allerede ansatte, må gjelde for grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og grunnskolelærerutdanning 5.–10. trinn.

Disse medlemmer mener det videre bør legges en plan for å øke opptaket til lærerutdanningene, og øke tilgjengeligheten til disse utdanningene.

Disse medlemmer mener det må etableres en ordning for at personer som dropper ut av de femårige grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningene, kan kvalifisere seg for ansettelse i skolen.

Disse medlemmer mener det må prioriteres å tilrettelegge for hele, faste stillinger i skolen og barnehager.

Disse medlemmer mener at det bør innrettes ordninger for faste ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet ser med bekymring på det stadig synkende søker-tallet til lærerutdanningen i Norge. Det er også viktig å merke seg at Studiebarometeret viser at lærerstudenter er blant dem som er minst fornøyde med utdanningen. Dette medlem vil understreke viktigheten av empiri og praktiske erfaringer av politiske tiltak. Det er politikerne som utformer rammevilkårene for utdanningssektoren, og både politikere og sektoren må vise vilje til nytenking og endringsvilje. Både nå og i fremtiden er det behov for gode lærere, og det må legges til rette for en positiv utvikling.

Dette medlem mener det bør ses på muligheter for å gjøre lærerutdanningene mer fleksible og mangfoldige. Det er verdt å merke seg at «Lærerskolen» ikke ble treårig før i 1973. Før 1973 var lærerskolen bare toårig. Dermed hadde de mest erfarne lærerne på 1980-, 1990- og ut på 2000-tallet bare 2 års utdannelse som lærer. Dette medlem mener at muligheter for mer differensierte lærerutdanninger med ulik lengde, ulike praksismodeller og fleksible løp er løsninger som bør vurderes når vi skal planlegge fremtidens skole.

Dette medlem vil understreke viktigheten av å gjøre skolen til en mer attraktiv arbeidsplass og gi flere lærere muligheten til karriereutvikling i skolen innenfor undervisning. Da er det viktig å legge til rette for flere karriereveier og stillingstyper, og en mer differensiert lærerutdannelse kan bidra til dette.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Representantforslag 21 S (2022–2023) om å ta læreryrket framover, og behandlingen av saken i Innst. 158 S (2022–2023). På bakgrunn av tegnene på nedgang i søker-tall på lærerutdanningene i 2022, fremmet Venstre syv forslag for å styrke rekrutteringen til lærerutdanningen, gjennomføringen av lærerutdanningen og overgangen til læreryrket, samt forslag for å heve statusen til læreryrket gjennom karriereveier, videreutdanning og et styrket lag rundt eleven og læreren.

Dette medlem viser til at Stortinget i den forbindelse vedtok to av Venstres forslag, nemlig knyttet til va-

riert praksis i lærerutdanningen og en strategi for laget rundt eleven. Dette medlem ser fram til regjeringens oppfølging av disse vedtakspunktene, men understreker at det er behov for ytterligere tiltak for å sikre tilgang på nok kvalifiserte lærere i framtiden.

HELSEPERSONELL

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, merker seg det tydelige budskapet fra Helsepersonellkommissjonen, jf. NOU 10 2023:4 Tid for handling – Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste, om at bemanningsutfordringene i helsetjenestene fremover må løses med bedre oppgavedeling mellom helsepersonell, økt bruk av digitalisering og automatisering og gjennom å se på arbeidstidsbestemmelsene. Flertallet forventer at regjeringen følger opp dette, og viser til at disse medlemmenes partier har vært tydelige på at for å lykkes er det viktig med brede tverrpolitiske løsninger som kan stå seg over tid.

Flertallet mener fagskolene kan, og bør, ta et større ansvar for etter- og videreutdanning av helsefagarbeidere, og at det må legges til rette for dette. Flertallet viser til at fagskolene i Viken, Rogaland og Innlandet har områdeakkreditering innen helse og står klare til å etablere nye tilbud i tråd med helse- og omsorgstjenestens behov.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til Helsepersonellkommissjonens rapport, som omtaler det stadig økende gapet mellom tilgjengelig helsepersonell og behovet i helse- og omsorgssektoren. Dette flertallet viser til at Helsepersonellkommissjonen trekker frem at yrkeskvalifikasjonsdirektivet begrenser muligheten til å benytte simulering som læringsmetode i praksis. Kommisjonen viser til at Stortinget i behandlingen av Meld. St. 16 (2020–2021), Arbeidslivsrelevansmeldingen, sluttet seg til at Norge skal se på mulighetene for endringer i yrkeskvalifikasjonsdirektivet for i større grad å kunne benytte simulering i praksis.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, mener tiden er inne for å forsterke arbeidet for å sikre høyest mulig kvalitet i utdanningen. Det er viktig å bevare oppslutningen om EUs yrkeskvalifikasjonsdirektiv, men samtidig i større grad få utnyttet handlingsrommet for bruk av simulering. Disse medlemmer viser i den anledning til representantforslaget Dokument 8:165 S, jf. Innst. 348 S (2022–2023), om styrket pasientsikkerhet gjennom økt bruk av simu-

lering i sykepleierutdanningen. Økt bruk av simulering vil gi flere studenter mer praktisk trening og sikre bedre tjenester for pasientene. Likeledes vil det også kunne bidra til at flere helse- og omsorgsinstitusjoner kan tilby læreplasser.

IKT-UTDANNING

Komiteen viser til at behovet for digital kompetanse har økt, og vil øke, kraftig. Samtidig vil utviklingen av ny teknologi og digitale verktøy kontinuerlig endre kompetansebehovet i IKT-næringene. Derfor mener komiteen at det er avgjørende at det sikres tilstrekkelig med IKT-studieplasser og relevante etter- og videreutdanningstilbud innen IKT. Grunnleggende viktig for rekruttering til IKT-studier og håndteringen av den digitale og grønne omstillingen er at langt flere elever og studenter velger realfag både på videregående skole og i videre studier.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til meldingen og omtalen av kompetansebehovet innen ingeniør- og IKT-yrkene, der etterspørselen etter arbeidskraft både i privat og offentlig sektor er langt høyere enn det er ledige arbeidssøkere. Dette vil si en stor netto mangel på fagfolk. Flertallet er kjent med at det har vært en vedvarende situasjon i flere år, spesielt mangelen på IT-utviklere. Flertallet viser til gledelige søkertall fra Samordna opptak, som viser at økningen i søkningen til informasjons- og kommunikasjonsteknologi fortsetter også i 2023 og at antallet førstevalgssøkere er høyere enn noensinne. Flertallet viser til at IKT er ett av fagområdene regjeringen forventer at universitetene og høyskolene vil prioritere i utviklingen av nye studieplasser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre peker på disse medlemmenes forslag i Innst. 351 (2022–2023), om en realfagsstrategi for å fremme utvikling av realfagskompetanse og rekruttering av realfagskandidater til utdanning og arbeidsliv. Disse medlemmer peker på at langsiktig og planmessig arbeid er nødvendig for å lykkes med rekrutteringen, og at det er viktig at hele utdanningsløpet fra barnehage til høyere utdanning er inkludert i satsingen. Disse medlemmer viser videre til at realfaglig kompetanse er grunnleggende viktig for satsingsområdene som er prioritert i stortingsmeldingen.

Komiteen viser til at teknologiutviklingen innenfor kunstig intelligens (KI), og dens påvirkning på arbeidsmarkedet og framtidens kompetansebehov, bare er kort omtalt i kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Det er grunn til å tro at KI kommer til å få stor innvirkning på både samfunnet og arbeidslivet i framtiden, nå som teknologien er tilgjengeliggjort i langt større omfang enn tidligere. Komplekse oppgaver som i dag er tidkrevende, kan i framtiden løses langt raskere, og det påvirker også dimensjoneringen av utdanningstilbudet og innholdet i utdanningene.

Komiteen viser for eksempel til at kunnskap om hvordan man bruker KI for å få mest mulig pålitelig svar, såkalt «prompting», kommer til å bli en viktigere ferdighet i framtiden. Samtidig stiller bruken av KI nye krav til kontroll av etterrettelighet, og evne til å korrigere for feilinformasjon i input-data og partiskhet i dataene og maskinlæringen.

Komiteen understreker at bruken av KI og annen informasjonsteknologi ikke bare har påvirkning på framtidens kompetansebehov innenfor IKT-utdanninger, men kommer til å få betydning for arbeidsmarkedet og utdanningene i alle sektorer.

RETTSVITENSKAP

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at digitalisering og ny teknologi reiser flere kompliserte juridiske problemstillinger. For at offentlig sektor skal kunne bidra til å utvikle og ta i bruk digitale og teknologiske nyvinninger i sin tjenesteyting, er det viktig å styrke den rettsvitenskapelige forskningen på forvaltnings- og velferdsnivå. Flertallet peker på at kunstig intelligens har løftet en rekke nye problemstillinger, og både utdanningssektoren og myndighetene må ha et aktivt forhold til denne utviklingen, og sikre både rettssikkerhet og tillit til undervisnings- og vurderingssystemer.

Flertallet viser til at økt internasjonalisering, og koblingen mellom norsk rett og EØS-regler, har skapt et til dels uoversiktlig og fragmentert rettskildelbilde. Flertallet mener det er viktig å fortsette satsingen på forskning og utdanning med fokus på forholdet mellom norsk rett og internasjonal rett, særlig EU- og EØS-rett, jfr. Anbefalingene i NOU 2020:9 Blindsonen, og viser blant annet til at Det juridiske fakultet i Bergen har opprettet et senter for EU- og EØS-rett (CENTENOL).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til meldingen, der regjeringen framholder behovet for mer rettsvitenskapelig forskning som kunnskapsgrunnlag for rettspraksis, for forvaltningens arbeid med å utvikle og praktisere lovverket og for å sikre en helhetlig forvaltning av viktige sektorer og fagområder. Blant annet fastslår regjeringen i meldingen behovet for å utvikle klare juridiske rammebetingelser, samt behov for å belyse juridiske problemstillinger som gjør seg gjeldende, blant annet

innen forskning på muliggjørende og industrielle teknologier, bio- og genteknologi.

HUMANIORA OG SAMFUNNSVITENSKAP

Komiteen vil påpeke at selv om meldingen framhever kompetansebehovet for særlige fagområder, må ikke dette tolkes som at andre fagretninger ikke er viktige, eller at de blir mindre viktige framover.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser her til meldingen, der regjeringen understreker at HUMSAM-fagene, og den kompetansen disse fagene bidrar med, vil bli enda viktigere og helt avgjørende for at Norge framover skal klare å utnytte teknologiutviklingen til beste for økonomi og samfunn. Fag innen språk, språkvitenskap og kunnskap om verden utenfor Europa, har en opplagt egenverdi og en selvfølgelig plass i høyere utdanning. Dette er også en sentral del av institusjonenes samfunnsoppdrag. HUMSAM-fagene er viktige i et internasjonaliseringsperspektiv, viktige for Norges rolle i og kommunikasjon med verden. I tillegg vil disse fagene spille en viktig rolle for å håndtere andre utviklingstrender i et samfunn som blir stadig mer kompleks, og der tverrfaglighet blir stadig viktigere.

Flertallet vil påpeke at vurderingen av situasjonen for små fag med sårbare fagmiljøer bør inngå i styringsdialogen mellom departementet og institusjonene.

Flertallet mener at utdanningen innen kunst og estetiske fag er viktig for utviklingen av kultursektoren i framtiden.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at kultursektoren har et stort potensial for utvikling. Det er viktig å satse på utvikling av kulturell og kreativ næring og å styrke eksporten av norsk kultur for å nå nye markeder. Det vil gi oss et nyskapende og bærekraftig kulturliv og gi norske kulturaktører muligheten til å både gi og hente internasjonale impulser. Samtidig bidrar det til historiefortelling, formidling, kunst, kultur og underholdning til viktig identitetsskaping og ivaretagelse av felles språk og kultur.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at mulighetene for vekst og verdiskaping er store, men Norge ligger i dag bak andre sammenlignbare land, slik som Sverige. Norge bør ha som ambisjon å ta en større del av det globale markedet for kreativ næring. For å få til dette må vi styrke innsatsen

og sikre bedre tilrettelegging for vekst i denne næringsen.

3.4 Utdanning i hele landet

Komiteen fremhever rollen fylkeskommunene har fått som ansvarlige for å sikre informasjon om kompetansebehov og hvordan disse kan dekkes. Det innebærer at de skal ha oversikt over kompetansebehovet i arbeidslivet, både i offentlig og privat sektor. Komiteen fremhever at systematisk samarbeid mellom fylkeskommunene, det regionale kompetansepartnerskapet og utdanningsinstitusjonene er viktig for å sikre at fylkeskommunene kan holde sitt kompetansepolitiske ansvar.

Komiteen merker seg at alder, økonomi og tid er de største hindrene for å delta i utdanning i 2020, ifølge Befolkningsbarometeret. Komiteen mener det vil være viktig å se på omfanget, varigheten og selve gjennomføringen av studiene, i tillegg til finansiering og støtteordninger. Komiteen mener det er viktig at flere kan fylle på kompetansen sin uavhengig av bosted, alder og livssituasjon.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil understreke at tilgjengelighet til høyere utdanning ikke kun handler om samlingsbaserte eller nettbaserte utdanninger. Det er viktig at utdanningsinstitusjonene også har et grunnutdanningstilbud tilgjengelig over hele landet som gir folk overkommelig reisevei også for de som ønsker å studere på fulltid.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Hurdalsplattformen, der regjeringen signaliserer at den vil bidra til å kompensere merkostnader for flercampusinstitusjoner. Disse medlemmer viser til Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, der regjeringen skriver at «Den campusstrukturen vi har i Norge, er grunnstammen i det desentraliserte studietilbudet». For å opprettholde en desentralisert struktur av studiesteder, er det også nødvendig å ivareta flercampusinstitusjonene for å forhindre ytterligere sentralisering, og sikre et tilgjengelig utdanningstilbud. Disse medlemmer imøteser den videre oppfølgingen av dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, peker på at det er behov for økt fleksibilitet i utdanningstilbudet på alle nivåer i årene som kommer.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener det er

viktig å legge til rette for økt valgfrihet, bedre dimensjonering og bedre tilgang på kompetanse gjennom bruk av digital undervisning, for eksempel gjennom å kunne kombinere fysisk undervisning på sin nærscole, med digital undervisning med tilgang til lærer på sin nærscole og modulbasert praktisk undervisning på en annen skole. På den måten vil flere elever få tilgang til flere yrkesfag uten å måtte flytte hjemmefra. Dette vil kunne bidra til at flere elever forholder seg til en bredere vifte av fag når de skal ta sitt valg om studieretning i 10. klasse.

Disse medlemmer peker også på at økt bruk av digital undervisning, og kombinasjonsundervisning, vil kunne gjøre samisk språkundervisning av høy kvalitet tilgjengelig for flere elever, noe som er viktig for å ivareta samisk språk, kultur og samfunn.

3.5 Finansiering av universiteter og høyskoler

Komiteen er positiv til at regjeringen gjennom forslag til nytt finansieringssystem i stor grad følger opp anbefalingene i rapporten «Finansiering av universiteter og høyskoler» fra Hatlen-utvalget nedsatt av regjeringen Solberg, og prinsippet om å styre mer i det store, og mindre i det små, nedfelt i Meld. St. 19 (2021–2022) Styring av statlige universiteter og høyskoler.

Komiteen er positiv til at finansieringsforslaget fra regjeringen legger opp til større fleksibilitet, mindre detaljstyring og større ansvar til hver enkelt institusjon. Komiteen peker på at det er viktig å sikre trygge rammer også for de små institusjonene med smalere portefølje, som også bidrar med viktig kompetanse for å løse morgendagens utfordringer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til viktigheten av at universitets- og høyskolesektoren i årene som kommer, bidrar til at utdanningstilbudene i størst mulig grad er i samsvar med behovene i arbeids- og samfunnslivet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, viser til at regjeringen Solberg satte ned Hatlen-utvalget for å levere analyser og anbefalinger for fornyelse av finansieringssystemet for universiteter og høyskoler, og er positive til at regjeringen nå i stor grad følger opp Hatlen-utvalgets anbefalinger. Flertallet mener det er viktig at sektoren styres i det store, og ikke i det små, og er derav positive til intensjonen om en kraftig forenkling av finansieringssystemet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet har gjennom flere år påpekt skjevheter, mangler og uheldige virkninger av

dagens finansieringssystem for universiteter og høyskoler. Finansieringssystemet er en helt sentral del av styringen av universitets- og høyskolesektoren og gir sektoren rammer for å ivareta sitt samfunnsoppdrag, dimensjonering og innretning av aktiviteten. Disse medlemmer mener dagens finansieringssystem begrenser institusjonenes handlefrihet, innretningen av studietilbud og omfanget av etter- og videreutdanningstilbud, hvilket også fører til konsekvenser for strukturen, og et press på viktige profesjonsutdanninger og på mindre studiesteder som gjør det vanskelig for enkelte utdanningsinstitusjoner å løse avgjørende deler av samfunnsoppdraget sitt.

Disse medlemmer viser til Hatlen-utvalget, som bekrefter denne kritikken av gjeldende finansieringssystem og de uheldige konsekvensene av det som omtales som «tellekanter» i systemet. Økonomiske insentiver skaper økonomisk motivasjon og potensielle målkonflikter. Det som måles, fortrenger det som ikke måles. Disse medlemmer mener det er uheldig dersom aktivitet som ikke gir direkte uttelling i finansieringssystemet, blir nedprioritert, selv om den kan ha høyere nytteverdi sett i forhold til institusjonens brede samfunnsmandat og avveiningen mellom kvantitet og kvalitet av det som måles, og avveiningen av denne aktiviteten opp mot andre oppgaver.

Disse medlemmer mener endringene i finansieringssystemet er en viktig del av regjeringens tillitsreform for universitets- og høyskolesektoren, ved at institusjonene får større frihet ved at finansieringen blir mindre detaljstyrt av insentiver, noe som kan legge til rette for større handlingsrom for de ansatte.

Disse medlemmer er enig i forslaget til endring i finansieringskategorier for ulike utdanninger som skisseres i meldingen. Det er en utfordring at finansieringskategoriene i dag oppfattes som en beregning av kostnadene for hver utdanning, til tross for at kategoriene ikke samsvarer med de faktiske kostnadene for de enkelte utdanningene. I praksis har det vist seg at kategoriene har vært styrende for dimensjonering av studie-plasser og intern budsjettering ved enkelte institusjoner. Disse medlemmer viser til årelange diskusjoner om innplassering av ulike utdanninger.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at regjeringen foreslår i stortingsmeldingen å endre og nedskalere antall indikatorer i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler. Regjeringen har utformet forslaget basert på Hatlen-utvalgets rapport, hvor utvalget foreslo å forenkle det resultatbaserte indikatorsystemet fra åtte til to indikatorer; gjennomførte studiepoeng og avlagte doktorgrader. Regjeringen foreslår i Utsynsmeldingen et finansieringssystem med kun tre indikatorer for den resultatbaserte uttellingen:

- fullføring av studieprogrammer
- gjennomførte studiepoeng og
- avlagte doktorgrader.

Intensjonen til både Hatlen-utvalget og regjeringen er at man gjennom en forenkling av et resultatbasert indikatorsystem vil bidra til å gi institusjonene mer tillit, handlingsrom og ansvar. Disse medlemmer ønsker at statlige universiteter og høyskoler sikres stor grad av institusjonell autonomi. Ved å redusere tellekanter og antall kategorier vil vi øke den institusjonelle autonomien. Disse medlemmer støtter regjeringens intensjon ved en omlegging og den overordnede forenklingen av indikatorene for finansieringssystemet.

Disse medlemmer ønsker likevel å rette bekymring for detaljene som ligger i den foreslåtte innretningen på antallet finansieringskategorier for den resultatbaserte uttellingen for studiepoeng fra seks til tre.

Disse medlemmer viser til innspill fra Creo, som varsler om mulige store konsekvenser for flere kunstfaglige utdanningsinstitusjoner. Creo viser til at konsekvensene for spesialiserte institusjoner som Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Kunsthøgskolen i Oslo og Norges musikkhøgskole vil være at man kan drive videre innenfor dagens rammer, men knapt etablere noen nye tilbud eller utvide kapasiteten. Videre viser de til at den foreslåtte innordningen på finansieringssystemet vil utgjøre et sterkt insitamant til å bygge ned kunstutdanningene til fordel for andre og rimeligere utdanninger. Disse medlemmer deler Creos oppfatning om at et slikt utfall vil være svært uheldig for vårt kunst- og kulturliv.

Disse medlemmer mener det vil være svært uheldig å innføre et finansieringssystem uten et mer helhetlig bilde av de reelle konsekvensene av systemet man innfører.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen videre utrede innretningen av finansieringskategoriene for den resultatbaserte uttellingen, og la sektoren bli nærmere hørt før en endelig innføring av endringer i finansieringskategoriene.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, understreker at omleggingen av finansieringssystemet i seg selv ikke har omfordeling av ressurser i favør av store institusjoner og fag på bekostning av små sårbare fagmiljø og mindre institusjoner med et smalere fagtilbud som intensjon. Flertallet er opp-tatt av at norske utdanningsinstitusjoner blant annet fortsatt skal tilby kunst-, musikk- og arkitektutdanninger på et høyt nivå. Flertallet peker derav på at dersom det tildeles nye studie-plasser til utdanninger innen kunst, kultur, musikk, arkitektur og design, som tidlige-

re var finansiert over kategori A eller B, bør behovet for tilleggsbevilgning over statsbudsjettet vurderes.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet vil vise til Stortingets behandling av Kompetansereformen – Lære hele livet, jf. Meld. St. 14 og Innst. 370 S (2019–2020), der Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet på flere områder kom til enighet, og blant annet fikk flertall for at relevant arbeid etter endt studie skal være en komponent i finansieringssystemet innen høyere utdanning. Dette medlem mener at et system der oppnådd relevant arbeid etter fullført utdanning er en av finansieringsfaktorene, vil tilrettelegge for et mer forpliktende samarbeid mellom universitets- og høyskolesektoren og arbeidslivet, og vil føre til en mer fornuftig dimensjonering av studietilbud og studieplasser. Flere vil kunne bli tilbudt utdannelse der de kommer raskt ut i verdiskapende og relevant arbeid. Dette medlem mener det er viktig at utdanningstilbudet i stor grad matcher etterspørselen etter arbeidskraft i verdiskapende næringsliv, akademia, helse og velferd og andre kjerneområder.

Dette medlem ser frem til at flertallet, bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, som i Innst. 370 S (2019–2020) gikk inn for at relevant arbeid etter endt studie skal være en komponent i finansieringssystemet innen høyere utdanning, følger dette opp.

DELTAELSE I EUS RAMMEPROGRAMMER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, mener at deltakelse i EUs rammeprogram er svært viktig for kvaliteten i norsk forskning og for norske fagmiljøers bidrag til å utvikle kunnskapsbaserte løsninger som samfunnet har behov for. Norges deltakelse og returandel, i forhenværende Horisont 2020 og nåværende Horisont Europa, har vært stigende og overgått de satte målsettingene. Flertallet merker seg at dette har vært et langsiktig og tydelig arbeid med særlig prioritet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at midlene fra EU-indikatoren bare omfordeler mellom institusjonene og ikke gir økte bevilgninger til sektoren samlet sett, og at omfordelingseffekten er marginal. Disse medlemmer viser til at institusjonene i 2022 alene regnskapsførte EU-inntekter på ca. 1 mrd. norske kroner og at omfordelingseffekten mellom institusjonene i hele tjueårsperioden 2002–2022 samlet bare var på ca. 100 mill. kroner. Midlene fra EU-indikatoren kompenseres ikke for institusjonenes merutgifter. Derimot har mange institusjoner interne budsjettmodeller der avdelinger som henter inn eksterne inntekter, får tilført midler i

tråd med indikatorene i det statlige finansieringssystemet. Dette står institusjonene helt fritt til å fortsette med. Disse medlemmer viser til at rammebevilgningen finansierer en større del av forskningsutgiftene til universitetene og høyskolene i Norge enn i noe annet sammenlignbart land, og at det er en sentral del av institusjonenes samfunnsoppdrag å delta i internasjonale forskningsprosjekter, noe flere institusjoner også fremhever i utviklingsavtaler og strategier. Å videreføre en indikator utelukkende for EU-forskningen i et forenklet finansieringssystem, kan gi inntrykk av at denne aktiviteten faller utenfor den ordinære virksomheten, og det bryter med grunntanken i endringene i finansieringssystemet om å gi institusjonene større tillit. Disse medlemmer peker på at det er nødvendig med en evaluering av hvordan bortfallet av EU-indikator påvirker nivået på EU-forskning i Norge.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre merker seg at flere høringsinstanser løfter frem EU-indikatoren som den ene resultatbaserte indikatoren som bør bevares, og støtter dette. Universitets- og høyskolerådet uttaler blant annet:

«EU-indikatoren har hatt stor betydning for å mobilisere til norsk deltakelse i EUs rammeprogram. Siden EU-prosjekter er bidragsprosjekter med betydelig egenfinansiering, er midlene fra EU-indikatoren viktig for å kompensere for institusjonenes merutgifter, samt for det høye norske lønnsnivået.»

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen bevare en resultatbasert indikator for eksterne inntekter fra EU i finansieringssystemet, og komme tilbake med forslag om dette til Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2024.»

Egenbetalingsforskriften

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til meldingen og omtalen av endringer i egenbetalingsforskriften med virkning 1. januar 2024. Formålet med endringene er å gjøre det enklere for universiteter og høyskoler å tilby utdanninger som er særlig tilrettelagt for personer i arbeid. Forskriften gir institusjonene anledning til å gjenbruke innholdet i ordinære utdanninger og lage videreutdanninger som er tilpasset personer i jobb, og som det er betalingsvillighet for. Flertallet vil understreke at denne endringen ikke rokker ved gratisprinsippet for høyere utdanning, som skal ligge fast. Mulighetene til å kreve egenbetaling skal bare gjelde for tilbud som er spesielt tilrettelagt for personer i arbeid på de vilkår som følger av loven, og som er omtalt i proposisjonen.

Betalingsstudier for personer med arbeidserfaring skal komme i tillegg til, og ikke komme i konflikt med, de ordinære utdanningene, som er og fortsatt skal være gratis. Flertallet merker seg at regjeringen varsler at den vil følge institusjonenes praktisering av reglene nøye, og at endringen skal evalueres etter en funksjonstid på fem år.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at statlige universiteter og høyskoler over lang tid har hatt muligheten til å kreve egenbetaling for spesielt tilrettelagte studietilbud. Regjeringen foreslår i Utsynsmeldingen å utvide dagens rammer ved å gjøre ordningen for egenbetaling mer fleksibel, slik at universiteter og høyskoler kan øke sine tilbud av videreutdanning. Disse medlemmer viser til at regjeringen presiserer i Utsynsmeldingen at gratisprinsippet i høyere utdanning skal ligge fast, og at denne endringen kun skal gjelde for tilbud som er spesielt tilrettelagt for personer i arbeid. Det skal være institusjonene selv som skal bestemme hvor høy egenbetalingsandelen skal være.

Regjeringen viser til i stortingsmeldingen at disse endringene innebærer at statlige institusjoner kan kreve egenbetaling for studiepoenggivende studietilbud dersom følgende vilkår er oppfylt:

- søkeren har minst to års arbeidserfaring.
- den praktiske gjennomføringen av tilbudet er særlig tilpasset for personer i arbeid, eller innholdet i tilbudet er særlig utviklet for personer med arbeidserfaring.

Disse medlemmer viser til høringsvar fra Norsk studentorganisasjon, som mener at regjeringens forslag til endringer for egenbetaling kan føre til økte forskjeller på individnivå, men også økte forskjeller mellom virksomheter og sektorer.

Disse medlemmer ønsker å ytre bekymring for at denne endringen i større grad vil legge regningen for videreutdanning til enkeltindividet. Dette vil kunne føre til større sosiale forskjeller mellom de som har råd til å betale for kompetanseheving og de som ikke har råd til en slik kostnad.

Disse medlemmer ønsker å ivareta dagens tilbud om gratis utdanning. Disse medlemmer ønsker ikke en ytterligere utvidelse av hvilken utdanning offentlige universiteter og høyskoler kan ta betalt for. Personlig økonomi skal ikke stå til hinder for enkeltindividet og samfunnets behov for videreutdanning.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en finansieringsmodell for etter- og videreutdanning, som ikke utgjør en ytterligere

utvidelse fra dagens regelverk om egenbetaling for offentlig høyere utdanning.»

Disse medlemmer konstaterer at regjeringen i Meld. St. 14 (2022–2023) foreslår at statlige universiteter og høyskoler i større grad kan ta egenbetaling for etter- og videreutdanningstilbud. Disse medlemmer vil påpeke at en slik åpning også kan føre til utstrakt ulikhet mellom bedrifter og bransjer. Disse medlemmer oppfatter at en av intensjonen i utsynsmeldingen er å tilrettelegge for at virksomheter investerer i kompetanse. Etter- og videreutdanning er, og vil i økende grad være, en viktig byggestein i dette. For små og mellomstore virksomheter, enten de er private eller offentlige, er etter- og videreutdanning i utgangspunktet ressurskrevende. Arbeidstid må tilrettelegges, det må skaffes vikar, det er ekstra ulemper knyttet til fravær. Dette er kjente barrierer politikken må motvirke. Bedrifter, kommuner og andre offentlige virksomheter har i tillegg til dette svært ulik økonomi. Disse medlemmer mener at innføring av egenbetaling for etter- og videreutdanning vil kunne føre til enda større ulikhet imellom virksomheter som har og ikke har mulighet til å investere i kompetanseheving, og at dette i sin tur kan svekke helt nødvendige omstillingsprosesser det er bred politisk enighet om at samfunnet må gjennom.

3.6 Læring i arbeidslivet

Komiteen viser til at arbeidsplassen er den viktigste arenaen for læring i arbeidslivet. Komiteen merker seg at interessen for etter- og videreutdanning har vært fallende siden 2009, ifølge YS Arbeidslivsbarometer. Komiteen merker seg videre at Kompetansebehovutvalget fremhever at det å mobilisere kompetansen til de ansatte er noe som vil fremme motivasjon og økt produktivitet hos de ansatte og bidra til økt produktivitet.

Komiteen viser til at det er viktig at personer i arbeid i større grad skal kunne delta på et videreutdanningsprogram istedenfor å måtte melde seg til en full grad som de egentlig ikke har behov for. Komiteen mener videre det er viktig at både fagskoler, universiteter og høyskoler bidrar til målet om livslang læring, og at disse aktørene blir enige om hvem som skal fylle hvilket behov. Komiteen mener det er viktig å stimulere til tettere kobling mellom studier og arbeidsliv, et bedre etter- og videreutdanningstilbud og flere fleksible studietilbud som enkelt kan tas i kombinasjon med jobb.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til meldingen der regjeringen understreker at læring i arbeidslivet er avgjørende for høy produktivitet i norsk arbeidsliv og slik bidra til reallønnsvekst, og vil framholde at den norske

modellen gir grunnlag for et arbeidsliv med høy læringsintensivitet og god omstillingsevne. Trepertssamarbeidet legger grunnlaget for en kompetansepolitikk som fremmer læring i arbeidslivet, og der arbeidsgiver- og arbeidstakersiden har hovedansvaret for læringen og kompetanseutviklingen som skjer i arbeidslivet. Flertallet viser til at regjeringen har varslet at den vil utvikle en kompetansereform for arbeidslivet i tett samarbeid med partene i arbeidslivet, og samarbeide med partene om kunnskapsgrunnlaget og innholdet i en slik reform. Noen av elementene i reformen vil være å utvide utdanningsstøtteordningene slik at også kortere utdannings tilbud kan gi rett til utdanningsstøtte, videreføre og videreutvikle de treparts bransjeprogrammene og Industrifagskolen, vurdere hvordan utdanningssystemet kan gi bedre karriereveier for fagarbeidere, samt vurdere hvordan Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring kan videreutvikles basert på evalueringen som legges fram våren 2023.

Flertallet viser også til dialog mellom regjeringen og partene i frontfagsoppgjøret om industriens særskilte kompetansebehov, og hvordan de kompetansepolitiske virkemidlene kan tilpasses for å bedre treffe industriens behov.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet og Venstre, viser til EU-kommisjonens anbefaling om innføring av et system for «microcredentials» og hvordan dette kan bidra til å styrke kompetanseheving, livslang læring og mobilitet i arbeidsmarkedet. Dette flertallet er kjent med at partene i arbeidslivet har jobbet videre med denne anbefalingen, hvor en ser på mulighetene for innføring av «Kompetanseattester» for kvalitetssikret etterutdanning som en norsk tilnærming til rammeverket i EU. Dette flertallet støtter opp under dette arbeidet, og mener regjeringen må følge dette videre for å styrke arbeidslivets tilgang til kvalitetssikret etterutdanning for alle utdanningsgrupper, og bidra til at flere i arbeidslivet kan få dokumentasjon på kompetanse påfyll underveis. Dette flertallet mener at dette kan bli et viktig verktøy for økt inkludering og bedre realkompetansevurderinger.

UTDANNINGSSTØTTEORDNINGENE TILPASSET

SYSSELSATTE

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet merker seg at søker tallene til høyere utdanning viser at stadig flere vil ha utdanning de kan kombinere med jobb og familie. Regjeringens bevisste politikk om fleksible studietilbud imøtekommer økningen til både nettstudier, samlingsbaserte studier og deltidsstudier, både når det gjelder antall stu-

dietilbud og søkere. Imidlertid er utdanningsstøtteordningene først og fremst laget for den tradisjonelle studenten med utdanning som hovedaktivitet, og fungerer i dag ikke godt for personer i jobb som trenger erstatning for arbeidsinntekt over en kortere periode.

Disse medlemmer viser til meldingen, der regjeringen poengterer at fleksible utdanningstilbud derfor må følges opp med en mer fleksibel utdanningsstøtteordning, slik at det også blir økonomisk mulig for voksne i jobb å ta korte utdanninger. Disse medlemmer viser til at dette nå følges opp i regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2023, med forslag om at voksne utdanningsøkere fra 2025 skal kunne søke om et lån uten stipendandel. Disse medlemmer merker seg at Lånekassens IT-system ikke er utformet for å håndtere endringer i utdanningsstruktur eller tilbud som går på tvers av dagens tradisjonelle utdanninger i universiteter, høyskoler og fagskole, og at regjeringen derfor foreslår en ekstrabevilgning på 20 mill. kroner innværende år for å tilpasse Lånekassens IT-system.

3.7 Kvalifisering av arbeidskraftreserven

Komiteen merker seg at det per desember 2021 var 521 000 personer i alderen 15–61 år som ikke var i arbeid eller ordinær utdanning. Sammen med de over 62 år utgjør det en betydelig arbeidskraftreserve. Komiteen registrerer at Sysselsettingsutvalget har beregnet at sysselsettingen ville øke med 11 pst., eller i undertak av 300 000 personer, dersom alle som ønsker det, kom i jobb.

Komiteen merker seg også at innvandrere, og da særlig første generasjon, er overrepresentert blant dem som står utenfor arbeid og utdanning, og utgjør nesten halvparten av alle registrerte ledige eller arbeidssøken- de på tiltak hos arbeids- og velferdsetaten. Komiteen merker seg videre at 25 pst. av funksjonshemmede uten inntektsgivende arbeid ønsker å jobbe. Komiteen merker seg i den anledning at utdanning ser ut til å ha en særskilt stor betydning for å kunne delta i arbeidslivet blant dem som har nedsatt funksjonsevne. Komiteen mener at det vil være viktig å hente ut gevinster fra dette mangfoldet, gjennom å ta i bruk denne kompetansen og gi flere en plass i arbeidslivet.

3.8 Kompetanse fra utlandet

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Venstre, viser til at det er bekymringsfull mangel på kompetanse i flere sektorer, og at dette gir et økt behov for import av arbeidskraft.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, merker seg at det etterlyses økt effektivitet i godkjenningsordningen av utenlandsk kompetanse og utdanning, og støtter dette.

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen bevare en resultatbasert indikator for eksterne inntekter fra EU i finansierings-systemet, og komme tilbake med forslag om dette til Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2024.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede en ordning hvor det stilles krav til offentlig sektor om å ta inn lærlinger.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake til Stortinget med en incentivordning rettet mot institu-

sjonene som styrker institusjonenes prioriteringer av utdanninger for det grønne skiftet.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen videre utrede innretningen av finansieringskategoriene for den resultatbaserte uttellingen, og la sektoren bli nærmere hørt før en endelig innføring av endringer i finansieringskategoriene.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en finansieringsmodell for etter- og videreutdanning, som ikke utgjør en ytterligere utvidelse fra dagens regelverk om egenbetaling for offentlig høyere utdanning.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Meld. St. 14 (2022–2023) – Utsyn over kompetansebehovet i Norge – vedlegges protokollen.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 25. mai 2023

Hege Bae Nyholt

leder

Margret Hagerup

ordfører